

RASHA KHAYAT

NE
VRAĆAM
SE

LEYKAM
international

Rasha Khayat
NE VRAĆAM SE

LEYKAM international

NAKLADNIK

Leykam international d.o.o., Ilica 42, HR-10000 Zagreb
www.leykam-international.hr

ZA NAKLADNIKA

Jürgen Ehgartner

UREDNIKA

Eugenia Ehgartner

PRIJEVOD S NJEMAČKOGA

Darko Crnolatac

LEKTURA I KOREKTURA

Neli Mindoljević

© 2025 Leykam international d.o.o., Zagreb
Nijedan dio ove knjige ne smije se umnožavati,
fotokopirati ni na bilo koji drugi način reproducirati
bez nakladnikova pismenog dopuštenja.

Naslov originala: „Ich komme nicht zurück”.

© 2024 DuMont Buchverlag, Köln

Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske.

ISBN 978-953-340-212-3

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne
i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001267203.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI

© Reinhard Krause

FOTOGRAFIJA AUTORICE

Natalia Balanina

GRAFIČKO OBLIKOVANJE

Tvrtko Gregurić

TISKARA

Denona d.o.o., Zagreb

Tiskanje dovršeno u svibnju 2025.

Rasha Khayat

NE VRAĆAM SE

roman

S njemačkoga preveo
Darko Crnolatac

Zagreb, 2025.

Za: Mene

Ako prijatelji prođu: Od traga ostaje samo trag.

Adonis, „Sous la lumière du temps”

„Pod svjetlom vremena”

Najsnažnija je na autobusnim postajama za ranih zimskih večeri. Pritisne ramena i uspuže se uz vrat, obgrli to jedno mjesto u prsnom košu i oteža disanje. Na autobusnim je postajama samoća najhladnija za ranih zimskih večeri.

Na neboderu nasuprot postaji prozori su osvijetljeni i ja zamišljam kako ljudi iza njih postavljaju stol za večeru, gledaju sportske vijesti, kako majke svojoj djeci na komadiće režu kruh – na *ovčice*, uvijek bi govorila Felizia – i mažu ga Nutellom, kako svira glazba i netko tu melodiju pokušava zviždati dok stavlja rublje u sušilicu, kako si obitelji prepričavaju kako su provele dan, smiju se i preko stola si dodaju maslac.

Čupkam buket umotan u papir pored mene na ledenoj čeličnoj klupi. Barem jedan znak, pomislim, barem jedan znak da nekome putujem, nekome kome nosim buket. Barem to, jedan znak da nisam u potpunosti sama.

Pozvala me Juliane, rođendanska proslava u malom krugu ljudi, onoliko koliko je trenutačno dopušteno i „onako kako se vi osjećate ugodno”, napisala je. Ne sjećam se kad sam posljednji put bila među toliko ljudi. Namjerno među ljudima s kojima namjerno želim provesti vrijeme. Da, na blagajni u samoposluzi, da,

tijekom kratkih šetnji po groblju, da, prilikom jutarnjeg trčanja, ali inače – tišina, tišina, tišina.

Kad se bus zaustavi, posežem u džep kaputa, uzimam zaštitnu masku, stavljam je preko lica, naočale su mi se odmah zamaglile, naravno, zašto bih išta trebala vidjeti kad nitko ništa ne vidi – kapa, šal, maska, debeli kaput – mi smo tek hrpa krzna, dvoje, troje ljudi koji su ušli: ja i stariji muškarac s vrećicom iz Aldija u ruci te dečko, možda četrnaest, petnaest godina, s kapuljačom preko cijelog čela i pogledom u mobitel u ruci, *beatovi* iz njegovih slušalica bubnjaju u njegovu glavu i naše uši. Znakovi ljudskog postojanja u vremenima nevidljivosti.

A zatim opet – u zadnjoj trećini busa, tamo sjedi niska žena, maskirana, a crna kratka kosa poput resica viri joj ispod žute kape. Kroz prozor gleda u neboder i čini mi se kao da su mi njezine jagodične kosti poznate. Oštre crte lica, velike oči blago stisnute zbog blještava svjetla u autobusu, pogled usredotočen na prozor nebodera.

Vučem se kroz gotovo prazan autobus koji je krenuo, sumnjivo i prikriveno poput kradljivice, usporavam korak ispred sjedala žene s kapom i što neupadljivije pokušavam uhvatiti njezin pogled. Nemoguće, pomislim, nemoguće da mi se ovo gotovo svakog dana događa. Gotovo svakog dana negdje na putu ispred mene nađe se niska žena tamne kose, bilo gdje, u bilo koje doba dana. Posljednji sam je put susrela na benzinskoj crpki kako u spremnik plavog Renaulta ulijeva gorivo.

Je li moguće? Je li moguće da si to zaista ti?

Naravno da to ni ovaj put nisi bila ti. Bus je skrenuo i zatresao se, blago sam se spotaknula o ženino sjedalo i nenamjerno joj se toliko približila da više nema sumnje. Ne, to nisi ti.

„*Sorry*”, promrmljam kroz masku, ona tek nijemo kimne i sjednem na sjedalo za osobe s invaliditetom uz vrata. Što si ova sirota misli, žena se u gotovo praznom autobusu spotakne i padne na nju da bi naposljetku sjela na sklopivo sjedalo pored vrata. U krilu držim buket cvijeća, jednom se rukom držim za zeleni rukohvat i posramljeno gledam u izlizani pod.

Autobus izgleda jednako kao i za naših školskih dana. Nemoguće da si to ti, to mi je trebalo biti jasno. Ipak si uvijek sjedila u predzadnjem redu. A ako tamo ne bi bilo mjesta, stala bi toliko blizu uz osobu koja sjedi da bi ona u nekom trenutku dobrovoljno ustala.

Pokušavam otresti sjećanje. Pa ipak – ako vjeruješ u slučajnost, vjeruješ i u ludilo – u glavi brojim koliko sam puta posljednjih tjedana viđala niske žene tamne kose.

Učinak je uvijek isti – srce mi u grlu nakratko zakuca i poskoči, zatim nastupe strah i trzaji, trećina koraka unatrag i pitanje: „Da nešto kažem? Što da kažem?” Da samo kažem tvoje ime? Pitam te za ime i iza svega stavim upitnik, povisim ton? Zeyna? Zanzoun?

Iduća postaja: Haydnstraße

Imala sam sreće, ne moram dalje razmišljati. Uspravim se, buket cvijeća za Juliane gotovo mi ispadne iz ruke, u posljednjem trenutku uspijevam uhvatiti papir i zimski aranžman spašavam od pada na stube. Mala ulica koja vodi do novoizgrađenog naselja osvijetljena je posve novim svjetiljkama, nijedna ne treperi, nijedna ne stoji nakrivo. Nove novcate svjetiljke stoje, rekla bi Felizia, poredane poput vojnika, i osvijetljavaju mi nov novcati put u novo novcato naselje. Tim i Juliane ovdje su kupili kuću, „zaista je začuđujuće“, rekao je Tim, „da ovdje u gradu grade toliko novih kuća“. Tim rado govori o poboljšanjima, cijenama nekretnina, restrukturiranju, središnjoj regionalnoj službi, poput papige ponavlja sve ono što u novinama pišu o ovom otužnom kutku svijeta u kojem smo odrasli.

Ali ni nove svjetiljke, nove kuće, novoasfaltirane ulice ne mogu prekriti ono što smo mi. Što smo oduvijek bili.

Da, što smo zapravo? Što smo mi to bili? Mislim na ženu iz autobusa i ženu s benzinske crpke dan prije, ženu na blagajni u Lidlu. Mislim na nas i godine koje su bile iza nas. Mislim da ću sljedeći put izreći tvoje ime. Možda. *Gdje si? Što mi želiš reći?*

Timov i Julianin povrtnjak opkoljen je jednim od onih žičanih zidova koji su ispunjeni kamenjem, ne znam ni kako se to zove. Kamenje u metalnom kavezu koji okružuje povrtnjak posipan šljunkom, zar se povrtnjak koji u potpunosti ismijava svoj naziv i na kojem ne raste ni jedan jedini cvijet smije nazivati vrstom vrta? Juliane kaže da je Timu jednostavno dala da radi

što želi, a Tim, on je to smatrao praktičnim. I urednim. I jednostavno je održavati ga urednim. Razmišljam o Felizijinu i Theovu zaraslom vrtu. O našoj parceli između drugih vrtova u predgrađu, o gredicama salate, rajčicama, rododendronima, hortenzijama, starom drveću (magnoliji), maloj klupi ispod vitica bršljana. Razmišljam o nama, kako smo plijevali korov, i o Nabilu i Theu, satima, danima, tjednima dok smo u spremištu popravljali namještaj, lakiranje stolica, sastavljanje ladica. Našem vrtu koji je već odavno zaboravljen. Od kojeg smo odustali prije mnogo godina. Nadam se da se novi vlasnik o njemu brine i njeguje ga onako kao što smo to činili mi. Bolje da ne provjeravam, bolje da ne znam.

„Hej, Johanna, stigla si!” Juliane je otvorila vrata još prije nego što sam stigla pozvoniti. „Vidjela sam te kad si ušla u ulicu. Uđi, uđi. Vani je nevjerojatno hladno!”

Zidovi u kući mirišu na Juliane, mirišu na njezine dvije male djevojčice, anđeoske kipiće s plavim kovrčama u kombinezonima, kako se ono zovu, pa ponovno grljenje, grč između ošita i pupka. Dok se grlimo u hodniku, namještam smiješak i ipak mi je lakše što ne moram sama pred televizorom jesti pomfrit, lakše mi je što me netko grli, pa makar to bila tek Juliane.

Taj uredni život, pomislim. Taj uredni život s kamenim povrtnjakom, djecom poput anđeoskih kipića i obiteljskom udobnosti na kojoj sam zavidjela već svojim školskim prijateljicama. Sjećam se da ništa nisam strastvenije priželjkivala, još tada, da u našem životu sve bude geometrijski i uredno. Majke koje kod kuće pripremaju krumpire i odreske. Očevi koji rade u

banci ili kod električara Borcherta. Geometrijski vrto-
vi, geometrijska djeca, njihove traperice dok smo mi...
u dimijama šarenih boja koje je sašila Felizia.

Predajem Juliji cvijeće – „Ajme, hvala ti, baš je lije-
po! Nisi trebala! Uđi, uđi, Tim, otvori sekt!” viče u hod-
nik. „A ti mi daj svoj kaput i prođi. Tim je u dnevnom
boravku, Marie je već ovdje, još samo čekamo Larsa.”
Pogura me u smjeru dnevnog boravka, a ona skrene u
kuhinju.

Pogledom prelazim preko zidova i drvenog poda
tople boje. Posvuda znakovi da ovdje živi obitelj.
Autić Bobby Car, papučice s jednorozima i vodenko-
njima, Lego-figurice i ljubičasti ruksak s iscrtanim
malim krilima. Garderoba je nabujala od kaputa i
jakni, na malom ormaru ispod nje najmanje dvadeset
pari cipela – čizme i obične tenisice, tenisice za trčanje
i sandale, gumene čizme svih veličina – ovdje nitko
nije sam, pomislim. Kao dokaz za to služi dvadeset pari
cipela.

„Bok, tu si!” Kad me vidio, Tim je podignuo obje
ruke, u jednoj je ruci još držao bocu sekta. Juliane i
Tim s godinama su i vizualno sve više postajali slični.
Na zidu se nalazila obiteljska fotografija s odmora na
jezeru Maggiore na kojoj je sve četvero zaista nosilo
istovjetne odjevne kombinacije – crveni prugasti
puloveri, svaki roditelj s jednim djetetom u rukama,
čak su i djeca nosila crvene pulovere, četiri para
bež pamučnih hlača, mokasinke bez čarapa. Četiri
slamnata šešira. Zamišljam kako stranac ili stranci
kojima su se obratili i zamolili ih da snime njihovu
obiteljsku fotografiju s pogledom na jezero u sebi
okreću očima i suzdržavaju se da ne izgovore *God, you*

guys look stupid. Ali možda i ne. Možda je to bio stariji bračni par, suprug je snimao fotografiju dok je njegova supruga u sportskoj bluzi desnu ruku odmarala na bujnim grudima, uzdisala i razmišljala o svojim unucima. Možda su to bili neki drugi roditelji koji su željeli da im njihova djeca dopuste ovakvu maškaradu ili su pomislili, *samo pričekajte da odrastu*.

Tim me grli a da me pritom ne zagrli. Desno rame nasloni na moje lijevo, desnom me rukom lagano popatapša po leđima, okrene glavu toliko daleko nalijevo da se naša lica nikako, pa ni slučajno, ne dodirnu. Osjetim intenzivni miris losiona poslije brijanja i da je osim sekta strusio već i nekoliko žestica. Tim me zove u goste i zato što Juliane na tome inzistira. Jer je to jedna od rijetkih stvari na kojima inzistira.

„Evo, za Julianičinin četrdeseti!” Hitro se izbavi iz nezagrljaja i dodaje mi čašu sekta.

„Za Julianin četrdeseti”, odgovaram. *Julianicu* ne mogu prevaliti preko usana.

Marie i ja također se pozdravimo nezagrljajem, jedva se poznajemo, još jednom nazdravimo za Julianu koja u kuhinji sprema goveđe pečenje i još neko vrijeme prekriženih ruku šuteći stojimo jedna ispred druge.

„Gdje ono sad živiš?” započne Marie razgovor.

„Još uvijek u blizini kolodvora, iza u Istočnoj četvrti.”

„Ah, tamo si nešto našla?”

Zar sad zaista trebam ispričati cijelu priču?

„Ne, još sam uvijek u starom stanu svojih bake i djeda. Nisam tražila ništa novo.”

„Oh.” U nadi da će ugledati Tima s novim gostom, Juliane ili barem jedno od djece, Maria okrene glavu na stranu i popije zadnji gutljaj svojeg sekta.

„Idem pogledati treba li Jule pomoć”, kaže, okrene se i ode.

Ostajem samo ja, sama, ponovno, u velikom dnevnom boravku, ovom stanu za odrasle, pored postavljelog kuhinjskog stola s porculanskim tanjurima, sivim platnenim ubrusima sa srebrnim rubom, skupim vinskim čašama. Sve je ovdje moderno i novo i skupo.

Ja živim među starim stvarima zbog kojih u međuvremenu i ja izgledam staro. Ja živim među starim stvarima, na starome mjestu, u starom naselju.

„Evo ga, spremno je!” Juliane i njezino goveđe pečenje trgnu me iz misli. U dnevni boravak vraća se s pladnjem u ruci i Marie koja je za nju zalijepljena.

Jedemo s teških tanjura, pijemo zasigurno skupo crveno vino, svako malo nazdravljamo u Julianino ime *i njezinih četrdeset*, s vremena na vrijeme na vratima se pojavi jedna od djevojčica, pospano i s plišanom krpom u ruci, *Mama, jako ste glasni*, pa Juliane dijete podigne, pritisne na sebe i odnese ga, vjerojatno natrag u krevet. Plavu glavicu pritišće na svoje lice, vidim da udiše miris kovrča i ljubi mu glavicu.

Za digestiv sjednemo u zimski vrt, Tim nam posluži grapu.

„Reci mi, kako si uopće?” Juliane sjedne pored mene u pletenu stolicu. Iznenada me uhvati za ruku, a ja se od neuobičajene intimnosti trznem.

„Dobro, dobro”, refleksno kažem. „Dobro. Okej. Sasvim dobro.”

Ne vjeruje mi.

Nakratko pogledam ostale, nitko na nas ne obraća pozornost niti nas sluša, razglabaju o grapi ili brendiju ili ne znam o čemu, okreću svoje čaše, promatraju ih kroz svjetlo i kimaju.

Udah.

„Trenutačno mi se događaju sasvim neobične stvari”, nastavim. Pokušat ću objasniti Juliani. Ili je zamoliti da ona meni objasni.

Pažljivo me promatra, ne pušta moju ruku. Nakratko razmišljam, ne želim zvučati ludo.

„U posljednje vrijeme stalno viđam istu ženu. Posvuda. Mislim, ne istu ženu. Samo žene koje izgledaju poput jedne žene, poput jedne prijateljice. Otprije. Jedne stare prijateljice. Posvuda stalno viđam svoju staru prijateljicu. Upravo sam je vidjela u autobusu. Od straha sam gotovo ispustila tvoje cvijeće.”

Juliane na to ništa ne kaže, nakratko palcem pomi-luje moju nadlanicu, sasvim nježno, gotovo neprimjetno. Ništa ne govori, i dalje me pažljivo sluša.

„Nedavno sam je susrela i na benzinskoj crpki. Uvijek ista žena. Znaš, onako niska i sitna, tamna kratka kosa, kao bob frizura, malo tamnija koža. Pojavljuje se posvuda, razumiješ li o čemu govorim? Idem li u kupovinu, stoji iza mene u redu. Idem li trčati, trči meni ususret. Trčim li preko groblja, na jednom od grobova uklanja korov. To je baš neobično, zar ne?”

„Ali misliš da su to različite žene koje te podsjećaju na prijateljicu? Ne neka luda uhoda ili tako nešto, zar ne?”

Kimnem i popijem gutljaj grape. Juliane kimne i istovremeno popije gutljaj.

„Misliš li da je to neki znak? Da je mrtva ili tako nešto?” pitam. Želim da mi glavu pritisne na sebe kao što je to maloprije napravila s djetetom.

Nakon jedne ili deset minuta ponovno me pogleda, u oči. „Mislim da je to sasvim normalno.”

„Normalno?”

„Čovjek dnevno viđa toliko malo ljudi, često je sam”, lijepo da kaže čovjek, a ne *ti*. Ne *ti si često sama*. „I to što su zamaskirani i zimska odjeća, nitko se više drugomu ne približava, već automatski jedni od drugih držimo razmak.”

Naši su prsti sad isprepleteni, nisam primijetila kako su se moje ruke zakopale u njezine. *Drži me, poludjet ću.*

„Ta kad si posljednji put vidjela svoju prijateljicu?” pita me. „Pa samo je nazovi, sigurna sam da će se veseliti! Pa čovjek se razveseli kad netko na njega misli.”

Da, kad bi to bilo tako jednostavno.

Ne mogu. Ne mogu joj reći zašto ne mogu. Da ne znam odakle da započnem. Sve što ne znam. Što znam. Previše. Bolje da ponovno gledam u grapu. U sukulente na prozorskoj klupčici. U isprepletene ruke. Ruke polagano izvlačim iz mreže i posegnem za svojom torbicom.

„Tako je, možda to sutra i učinim”, slažem. Tako je najbolje. Jednostavnije je. „Smijem li izići i zapaliti cigaretu?” pitam i kutijom cigareta u ruci pokažem prema vratima zimskog vrta.

„Naravno, čekaj, idem po pepeljaru.” Djeluje kao da ju je moje naglo povlačenje ozlovoljilo, hrabro se

trudi to ne pokazati. Ah, ponadala se da me konačno prokljuvila. Njezine riječi, otpočетка. „Nije te lagano prokljuviti. Ali samo čekaj, uskoro ćeš me zavoljeti i nećeš se ni sjećati kako si bez mene živjela!” rekla je prilikom jednog roštiljanja kod kolega i nasmijala se.

Poslije, mnogo kasnije, kod kuće. Glava mi je teška od grape, cigareta i sjećanja koje sam zadržala za sebe. *Jednostavno je opet nazovi.* Julianine riječi odzvanjaju u tišini starog dnevnog boravka, sjednu na kauč, bulje u mene. Mislim da je nekoć ondje stajao telefon, na teškom drvenom stolu u kutu između kauča i naslonjača, telefon s kabelom i tipkama i slušalicom, maslinaste boje, tamo je stajao. Julianine riječi u ovom bi trenutku mogle podignuti slušalicu i stisnuti mi je u ruku. *Jednostavno je opet nazovi.*

Negdje sasvim odostraga u mojem ormaru nalazi se stari laptop. Može li se još upaliti? Iskopam ga iz brda marama, starih ručnika, trake za vježbanje, uzmem ga sa sobom na kauč, pritisnem tipku. Zapišti i upali se. Srce mi nakratko zastane u grlu. Ovdje si. Ovdje smo. Ovdje smo svi.

Probijam se kroz direktorije, u potrazi sam. Godine fotografija. Godine i sjećanja. Glasovi koji odjednom ponovno odzvanjaju stanom. *Sjećam se tvojeg odlaska u zaborav.*

Nas dvoje. Nas troje. Mi svi. Devet godina, dvanaest godina, osamnaest godina, dvadeset i pet godina, trideset i tri godine. Pokušavam rekonstruirati koje su fotografije nastale posljednje. Promatram djevojčice, mlade žene i pomislim – niste imale pojma koliko ste

slobodne, koliko ste sretne. Bile ste previše nesretne da to vidite. Zajedno na moru, dvoje novih sunčanih naočala za manje od jednog eura, jeftine drangulije s mnogo lažnog nakita, ali mi sjajimo kao da nosimo Cartier. Zagrljene ležimo u malom ribarskom brodu u Grčkoj. Još se sjećam kapetana koji je s nama podijelio džoint. I snimke. Kliknem, smiješ se, tvoj srdačni osmijeh, pogledaš u kameru, na vrtuljku si. Smiješ se i koketno me pogledaš. „Pogledaj me!”, čujem sebe kako ti dovikujem, iza kamere, a ti mi plaziš jezik i čujem svoj smijeh.

Sve žene posljednjih dana, nevjerojatno su ti nalikovale.

Vlažne oči, knedla u grlu. Navučem pulover preko ruke i obrišem obraz. Zatvorim laptop. Previše.

U kuhinjskoj ladici pored frižidera nalazi se Felizijin stari adresar. Crna umjetna koža s reljefnim otiskom: *Ljekarna Glückauf*. Okrećem stranice adresara. Svojim uskim i vijugavim rukopisom zapisivala je sve – uvijek plavom kemijskom olovkom – imena, adrese, telefonske brojeve, čak i datume rođenja. Oni koji su preminuli pažljivo su prekriženi ravnalom i crnom tintom. Kod promjene adrese novi su podatci s datumom preseljenja zapisani pored imena. Arhivirani životi, sasvim mali, zapisani s mnogo brižnosti. Sjećam se kako je s velikim naočalama sjedila za stolom, nagnuta nad tom malom knjigom. „Sad ni Agnes više nema”, uzdahnula je, namjestila ravnalo i Agnes poslala pred vrata raja.

Listam dalje. Evo ga. Veoma dugi telefonski broj sa stranim predbrojem. Datum telefonskog broja star

je nešto više od dvije godine. Možda. Možda je još ispravan.

Uzimam mobitel iz torbe, zaslon zasvijetli. Tipkam. Pomislim da ću možda imati sreće i poruka uopće neće biti poslana. Sa stranim brojevima nikad ne znaš. Onda sam barem pokušala, neuspješno, i mogu prestatu kopati po prošlosti i sadašnjosti. Istog trenutka pojave se dvije plave kvačice.

Hej, Nabile. Ne znam koristiš li još ovaj broj, pronašla sam ga u Felizijinu adresaru. Kako si? U posljednje vrijeme često mislim na vas. Znaš li možda kako da dođem do Zeyne? Rado bih je nazvala. Hvala ti! Puno pozdrava, Hanna

II

Ljeto u našem gradu bilo je tiho. Ljudi su se vukli nase-ljem, gmižući poput gusjenica kroz grmlje. Stare žene za sobom su vukle rasklimana kolica za kupovinu, svakih bi nekoliko metara stale, uhvatile se za istru-nulu žicu obraslu mahovinom, masirale si umorna leđa, možda bi na nekoliko minuta sjele na vrtni zidić, besprijeckorno bijelom džepnom maramicom brisale bi znoj s čela i dekoltea. Stenjale bi i tiho disale, nakrat-ko bi zatvorile oči kao da će to pomoći, zamišljale bi ostatak svojeg puta. Tišinu bi pokvarilo tek melanko-lično urlikanje iz vozila sakupljača glomaznog otpada. Urlali su *Moram li, moram li u gradec*,¹ iskrivljeno, bez teksta, u meni nepoznatu tonalitetu, toliko kreštavo da su izazivali zubobolju. Maleni kamion polagano se vukao naseljem, svoj bi tempo usporio pored vrtnih vrata, čekao hoće li mu još tko predati svoju kramu. Na prikolici je zveketalo nekoliko komada limenog pokrova.

Danima nije kišilo, zrak je treperio nad asfaltom i svi su čeznutljivo čekali rashlađenje. Cem i ja polagano

1 *Muss i denn, muss i denn zum Städtete hinaus* naziv je švapske narod-ne pjesme koju je adaptirao i prvi puta objavio Friedrich Silcher 1827. Elvis Presleyeva adaptacija ove pjesme, *Wooden Heart*, iz 1960. postala je svjetski hit. (op.ur.)

smo šetali nasipom iznad željezničkih tračnica, bili smo na putu kući. Bili su ljetni praznici i mi smo bili jedina djeca iz našeg razreda koja su morala ostati kod kuće. Svi ostali su sa svojim obiteljima bili u Italiji ili na Baltičkom moru ili u odmaralištu u Sauerlandu. Mi nismo. Mi smo svakodnevno išli u ljetni kamp, program „za djecu siromašnih roditelja” tijekom praznika, kako ga je nazivala naša susjeda gospođa Busch te smo išli na izlete s ostalima koji su ostali kod kuće.

Na dan kad smo te prvi put vidjeli bili smo na minigolfu što ne bi bilo naročito uzbudljivo da Pascal svojom palicom slučajno nije toliko daleko zamahnuo da je Sabrinu Rohne udario u glavu i zadao joj masnu posjekotinu. Sabrina Rohne vrištala je i krvarila, Zlatko, tutor, sasvim je pobijelio u licu, a Cem i ja morali smo se ugristi za jezik da ne puknemo od smijeha. Naime, Sabrinu Rohne nikako nismo mogli podnijeti.

Na povratku u naselje zaobilaznicom smo prešli preko garažnog dvorišta u nadi da ćemo još uhvatiti kombi sa sladoledom. Ostalo nam je nešto novca s minigolfa i nešto malo mogli smo potrošiti na kuglicu sladoleda od čokolade.

I tad si se pojavila ti, sama si sjedila na niskom zidu, u plavim pamučnim kratkim hlačama i bijeloj majici kratkih rukava. Koža ti je bila smeđa poput Cemove, bilo je očito da dugo nisi kratila svoju dugu crnu kosu. Sjedila si na zidu i igrala se malenim vatrogasnim automobilom i dvjema Lego-figuricama i dok nas nisi primijetila, izgledala si sasvim udubljeno u igru.

„Schuh?”²

To je bila prva riječ koju sam čula iz tvojih usta.

Još te nikad nismo vidjeli, što u susjedstvu inače nije bio slučaj. Poznavali smo svu djecu, sve odrasle, sve koji su bili negdje između toga. Cem me kucnuo po ramenu i bradom pokazao u tvojem smjeru. To je trebalo značiti „Gle, ona tamo, na zidu, tko je to?”.

Sigurno si bila naših godina, to smo shvatili, inače ti ne bismo tako olako prišli. Mlađa su nas djeca zanimala još manje od odraslih stranaca. Polagano smo ti se približavali, malo smo se ogledavali. Nije izgledalo kao da su ti roditelji u blizini.

Cem me još jednom kucnuo što je bio znak da se moramo požuriti prema kombiju sa sladoledom dok ponovno ne ode. Ali ja sam bila previše znatiželjna da saznam tko si pak sam Cema odlučno još više odvekla u tvojem smjeru. Konačno si podignula glavu, gotovo pomalo preplašeno, i doviknula nam: „Schuh?”

Dvoje nepoznate djece iritiralo te, možda si se pomalo osjećala i ugroženo i htjela si se držati podalje od nas.

„Schuh?”, ponovila si, a Cem se konačno okrenuo u smjeru ceste i kombija.

„Čudakinja, što joj znači Schuh? Dođi, želim svoj sladoled!”

Još sam jednom preko ramena pogledala prema tebi i primijetila sam da si gotovo malo tužna jer si dvoje potencijalnih prijatelja za igru nagnala u bijeg.

2 *Schuh* na hrvatskom znači „cipela”. (op. ur.)

Bilo je potrebno još neko vrijeme nakon tog poslijepodneva sa „Schuh” dok nismo postali prijatelji. Cem je prema tebi bio sumnjičaviji od mene, možda zato što je još neko drugo dijete uz njega u meni budilo znatiželju, ali možda i tek tako. Idući put sreli smo te s tvojim ocem. Glavom je bio nagnut nad poklopcem motora staroga bijelog BMW-a, vrata automobila bila su otvorena, čula se glasna glazba, a tvoje preplanule gole noge mlatarale su kroz otvorena vrata. Ležala si na stražnjem sjedištu i listala strip. Felizia i Theo mene i Cema poslali su u Aldi da kupimo mlijeko.

„Vidi, je li to mala Schuh?” šapnuo je Cem kad smo preko garažnog dvorišta skrenuli u naselje. Pokazao je na bijeli BMW i dva para nogu bez glava – par dječjih nogu, par muških nogu u trapericama. S radija je u naše ljeto nježnosti i bezbrižnosti odjekivalo *Ich war noch niemals in New York*.

„Misliš li da oni ovdje sad žive?”

Slegnula sam ramenima. „Tako izgleda, zar ne? Dođi, idemo ih pozdraviti!”

„Ne, ne želim. Tvoji baka i djed čekaju mlijeko i ne bismo trebali razgovarati sa strancima.”

Cem Poslušni.

„Daj, hajde, neće nam ništa! Želim saznati što znači taj Schuh!”

Ona Schuh – dugo je vremena bio naš nadimak za tebe. Da „Schuh” u tvojem jeziku znači tek „Što je?”, „Što želite?”, „U čemu je problem?” objasnila si nam tek naknadno.

Tog poslijepodneva tog ljeta saznali smo tvoje pravo ime. Kad nas je tvoj otac primijetio kako polusramežljivo,

poluznatiželjno stojimo pored bijelog BMW-a, izvu-
kao se iz dijela s motorom, krajičkom košulje obrisao
oznojeno čelo, nagnuo se prema nama i široko se na-
smiješio. Još nikad nisam vidjela toliko bijele zube kao
kod tvojeg oca. Njegova kratka kovrčava kosa bila je
crna poput tvoje, ali već je bila rijetka i pomalo pro-
žeta sijedima. Obratio nam se na vašem, na stranome
jeziku. Zvučao je ljubazno, toplo i smješкао se. I ja sam
se smijala, iako nisam razumjela ni riječi, Cem nas je
samo skeptično promatrao. Tad si nas i ti primijetila i
podignula si pogled sa stripa. Tvoj je otac kažiprstom
pokazao na sebe. „Ja ime Nabil”, rekao je. „Ja baba od
Zeyna” i pritom je pokazao na tebe. „Zeyna”, ponovio
je. „Zeyna prijatelj od tebe.” Pritom je pokazao na Cema
i mene. Kimnula sam.

Time je to bila riješena stvar. Nabil nas je proglasio
prijateljima i nitko od nas tome se nije usprotivio.

Ljeto kad smo postali prijatelji nije bilo samo naše ljeto.
Bilo je to i ljeto naših očeva. Theo, iako je bio moj djed,
nekako je bio i moj otac. I tvoj otac. Nabil. Theo i Nabil
postali su prijatelji. A Felizia bi te pvela na tržnicu i
tražila da vrste voća i povrća nabrojiš na svojem jeziku.

„Jesi li znala da se limun u Zeyninu jeziku kaže
laymoon?”, jednom me upitala. „Nije li to smiješno?
Gotovo ista riječ!”

Na početku je tako bilo gotovo svakog dana. Ti bi
došla k nama, zajedno bismo sjedile na kuhinjskoj
klupi, a Felizia bi u ruke uzela neko povrće.

„Kako ovo zoveš, Zeyna?”

„*Khia*”, rekla si.

„Kod nas je to krastavac. Kra-sta-vac. Možeš li ponoviti? Pokušaj: kra-sta-vac.”

Prva ozbiljna prepreka bila je paprika. Tu riječ u komadu mjesecima nisi mogla izgovoriti. Inzistirala si na „*Filfil*”, što, iskreno, nije samo lakše izgovoriti od paprike, već je ta riječ bila i ljepša. Možda se zato i kod nas udomačila, malo-pomalo od tebe smo preuzeli male riječi koje su tebi u našem jeziku teško padale.

Tijekom povrtne revije u našoj kuhinji iz novina bismo izrezivali dodatni dio za izradu malih maketa, oblikovali papirnate brodiće, bojili pastelima i igrali *memory*. I s pomoću karata smo te pokušali naučiti riječi.

„Što je ovo? Možeš li reći *ptica*? Pti-ca?”

Ne mogu se sjetiti kako je točno počelo, ali tvoj otac i ti, posjećivali ste nas gotovo svakog dana. Nabil i Theo tad bi nestali u vrtu ili šupi, uvijek bi pronašli nešto što treba zašarafiti, ispiliti, sastaviti; brusili bi stare stolice i nanovo ih lakirali, čak i stol koji je još bio u našoj garaži, sastavljali bi male regale i ormariće i postupno ih useljavali u vaš mali stan na drugom kraju naselja. Bilo je to kao da su si njih dvojica time pričali svoje životne priče. Pokazivali bi rukama i nogama, smijali bi se, pojedine bi riječi glasno uzvikivali, tapšali bi se po ramenu, smijali bi se glasnije, a zatim bi ponovno lakirali u tišini. Theo bi pokazao na dovršenu ladicu i uzviknuo: „Nabile!”, tvoj bi otac podignuo glavu, najbjelji zubi u svemiru zabljesnuli bi u smiješku, bacio bi ruke u zrak i uzviknuo: „Theo!” te bi se obojica smijali i smijali i tapšali se po ramenu, a kad bi im nešto pošlo za rukom, jedan bi drugomu pali u zagrljaj. Nijedan

nije govorio jezik onoga drugog, ali to ljeto nije bilo početak samo jednog doživotnog prijateljstva.

Svim tim neizgovorenim riječima, neizgovorenim rečenicama mogle bi se ispuniti cijele knjige, cijele knjižnice. Tih prvih tjedana i mjeseci našega prvog zajedničkog ljeta mnogo toga nismo si mogli reći. Bili smo djeca, nas troje, uopće nismo trebali toliko mnogo riječi i rečenica. Cem i ja pokazali smo ti naselje i susjedstvo, pokazali smo ti naše tajne putove kroz garažna dvorišta, kako od nas najbrže doći do pekarnice, Aldija ili autobusne postaje. Felizia je s nama išla na vanjske bazene, svima bi nam kupila sladoled te bi se toboganom spuštali utroje, s rukom u ruci u ruci. Theo je na buvljaku kupio dječji bicikl, s njega skinuo hrđu, popravio ga i za tebe obojio u svjetlocrveno. Zajedno smo se vozili kroz ljeto, a tvoje je lice iz dana u dan postajalo malo otvorenije, tvoje su oči postajale manje nepovjerljive.

Kad bi nas vidio kako prolazimo, Nabil bi se zadovoljno naslonio na svoj automobil i kimnuo. Kao da je mislio, njegovih ruku djelo.

